

Кісілюк Е.М.,

професор кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Перспективи кримінально-правової охорони відносин у сфері енергозабезпечення

Безсумнівно, що правовідносини у сфері протидії злочинним проявам у відносинах енергозабезпечення знаходяться під охороною норм кримінального законодавства. Свідченням цього є нещодавні зміни до ст. 188¹ Кримінального кодексу України, згідно яких встановлено кримінальну відповідальність за викрадення не тільки електричної або теплової енергії, а й гарячої або питної води [1]. Між тим, основною проблемою кримінально-правової протидії злочинним проявам у цій сфері є не відсутність норм, які встановлюють відповідальність за такі дії, а конструкція складів злочину, які в цих нормах закріплені. Зокрема, суттєві перепони в застосуванні норм про кримінальну відповідальність за злочини у сфері енергозабезпечення мають місце при визначенні розміру заподіяної шкоди. Як правило, її не вистачає для притягнення особи до кримінальної відповідальності. Проблемним питанням залишається неможливість притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які виготовляють, збувають та використовують пристрої, що блокують роботу електронних засобів обліку (лічильників) з метою розкрадання енергоресурсів.

Разом з тим на розгляді у Верховній Раді України знаходяться законопроекти спрямовані на створення системи ефективної протидії незаконному виготовленню, збуту або використанню пристроїв, що змінюють покази лічильників, які обчислюють споживання енергії, шляхом введення кримінальної відповідальності за дане суспільно небезпечне діяння, що в свою чергу сприятиме повноцінному надходженню матеріальних коштів за спожиті електричну, теплову енергію, газ, воду, слугуватиме забезпеченню фінансової стабільності й прибутковості галузей енерго-, водо- та газопостачання, створить необхідні умови для модернізації систем енерго-, водо- та газозабезпечення енергогенеруючими компаніями і постачальниками; і в кінцевому результаті, – буде працювати на забезпечення енергетичної безпеки держави.

Так, необхідність внесення змін, запропонованих у проекті Закону України «Про внесення доповнення до Кримінального кодексу України (щодо відповідальності за виготовлення, збут або використання пристроїв, що блокують роботу електронних засобів обліку (лічильників) з метою розкрадання електричної та теплової енергії)» [2] шляхом включення до Кримінального Кодексу України статті 188² «Виготовлення, збут або використання пристроїв, що знижують показники лічильників електричної чи теплової енергії» обумовлена тим, що норми чинного кримінального законодавства не забезпечують необхідного рівня протидії суспільно небезпечним проявам у сфері споживання різних видів енергії у зв'язку з використанням пристроїв, що блокують роботу приладів контролю та обліку спожитої енергії, що, в свою чергу, веде до розкрадання електричної та теплової енергії.

Як засвідчує практика, використання пристроїв, що змінюють покази лічильників, які обчислюють споживання води та енергії, приводить до незаконного споживання електричної чи теплової енергії, несанкціонованого відбору газу й води як фізичними так і юридичними особами. Наслідком таких дій є заподіяння матеріальної шкоди енергогенеруючим компаніям та постачальникам, зокрема, та системі енергозабезпечення держави, в цілому. Ненадходження значної частки коштів за спожиту енергію, воду та газ означає неможливість ефективної модернізації енергопостачаючої системи, перешкоджає впровадженню передових технологій, що в свою чергу, має наслідком створення небезпеки для громадян у сфері енергоспоживання, недоспоживання та газоспоживання.

Запропоновані доповнення Кримінального кодексу України нормами, які передбачають кримінальну відповідальність за виготовлення, збут або використання пристроїв, що змінюють покази лічильників, які обчислюють споживання гарячої або питної води, енергії та газу, сприятимуть запобіганню матеріальних збитків, що заподіюються через недоотримання енергопостачаючими підприємствами коштів за спожиту енергію, воду та газ, стануть фактором підвищення рівня безпеки державної системи енергопостачання, водопостачання та газозабезпечення.

Крім того, використання пристроїв, що змінюють покази лічильників енерго-, водо- та газоспоживання і являються радіогенеруючими приладами віддаленої дії, створює перешкоди ефективному функціонуванню систем передавання та приймання сигналів у сфері радіозв'язку, передачі телесигналу, може привести до блокування приладів медичного призначення, порушує роботу систем навігації різних видів транспорту.

Чинне законодавство, а саме ст. 181¹ КК України «Викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання», встановлює відповідальність за викрадення гарячої або питної води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання без приладів обліку, результати вимірювання яких використовуються для здійснення комерційних розрахунків (якщо використання приладів обліку обов'язкове) або внаслідок умисного пошкодження приладів обліку чи у будь-який інший спосіб, якщо такими діями завдано значної шкоди споживачів-порушників.

Разом з тим, передбачена ст. 188¹ КК України кримінальна відповідальність, не повною мірою сприяє запобіганню негативних наслідків для суспільства в цілому, в обставинах, що ускладнюються фактичною відсутністю ефективного механізму державного контролю за незаконним виготовленням, реалізацією та використанням різних пристроїв, що використовують споживачі, з метою розкрадання електричної чи теплової енергії.

У порівнянні з діючою кримінально-правовою нормою (ст. 188¹ КК України), запропонована у проекті норма дасть можливість притягати до відповідальності осіб, які виготовили, збули або використали пристрої, що знижують показники лічильників води, електричної чи теплової енергії незалежно від настання негативних наслідків. Тобто запропонована норма містить суттєве превентивне значення і дозволить не допускати розкрадання води, електричної або теплової енергії.

Крім того, запропонована норма дає можливість притягати до кримінальної відповідальності, як виконавців, осіб, які сприяють розкраданню гарячої або питної води, електричної або теплової енергії шляхом виготовлення, збуту або використання пристроїв, що блокують роботу електронних засобів обліку

(лічильників) електричної чи теплової енергії незалежно від того в якому розмірі викрадено цю енергію. На сьогодні ст. 188¹ КК України передбачає можливість притягнення цих осіб як пособників тільки у випадку заподіяння такими діями значної майнової шкоди. А це сума, яка в 100 і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян, що в перерахунку гривневого еквіваленті на сьогоднішній день становить 80000 грн.

Також потрібно звернути увагу на законодавчу конструкцію запропонованої кримінально-правової новели. Вона вже використовується у Кримінальному кодексі України. Так, ст. 188² КК України у великій мірі повторює положення ст. 361¹ КК України, яка встановлює відповідальність за створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут. Як свідчить практика, положення вказаної норми активно використовуються в правозастосовній практиці для протидії злочинам у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку, що пов'язані з несанкціонованим втручанням в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку (ст. 361 КК України).

Саме таку роль буде виконувати запропонована ст. 188² КК України по відношенню до ст. 188¹ КК України. При цьому особа, яка виготовила чи збула пристрій, що блокує роботу електронних засобів обліку (лічильників) повинна визнаватися пособником у викраденні гарячої або питної води, електричної чи теплової енергії, а особа, яка використала такий пристрій – виконавцем цього злочину. Іншими словами, якщо матеріальної шкоди при викраденні гарячої або питної води, електричної чи теплової енергії шляхом використання пристроїв, що блокують роботу електронних засобів обліку (лічильників) не вистачає для визначеного законом розміру значної шкоди, то кваліфікація має здійснюватися виключно за ст. 188² КК України, а у випадку встановлення розміру матеріальної шкоди, який достатній для визнання її значною – за сукупністю злочинів (ст. 188¹ КК України і ст. 188² КК України)

Список використаних джерел

1. [Закон України «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання» від 22.06.2017 № 2119-VIII](#) [Електронний ресурс] // Законодавство України : [сайт]. Київ, 2017. URL : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/T172119.html
2. Проект Закону України № 3819 від 23.02.2017 «Про внесення доповнення до Кримінального кодексу України (щодо відповідальності за виготовлення, збут або використання пристроїв, що блокують роботу електронних засобів обліку (лічильників) з метою розкрадання електричної та теплової енергії)» [Електронний ресурс] // Законодавство України : [сайт]. Київ, 2017. URL : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JH2Y300B.html